

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Кафедра української та іноземних мов

УКРАЇНСЬКА МОВА

Методичні рекомендації

щодо виконання самостійної роботи з курсу «Українська мова»
для здобувачів початкового (короткий цикл) рівня вищої освіти денної
форми навчання спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» освітньої
програми «Геодезія та землеустрій»

Укладач: Мовчан Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземних мов Уманського національного університету садівництва

Рецензенти: В. В. Денисюк, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
Н.О. Комісаренко, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри української та іноземних мов Уманського національного університету садівництва

Мовчан Л. В.

Українська мова: методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи з курсу «Українська мова» для здобувачів початкового (короткий цикл) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» освітньої програми «Геодезія та землеустрій» – Умань: ВПЦ «Візаві», 2021. – 24 с.

Методичні рекомендації з дисципліни «Українська мова» розраховані на студентів факультету лісового та садово-паркового господарства Уманського національного університету садівництва.

Методичні рекомендації містять завдання для самостійної роботи студентів відповідно до програми з навчальної дисципліни «Українська мова», а також вправи різної ступені складності, що відповідають рівню дидактичних вимог, список рекомендованої літератури.

Рекомендовано до друку і використання у навчальному процесі навчально-методичною комісією факультету менеджменту Уманського НУС (протокол №2 від 10 вересня 2021р.).

ПЕРЕДМОВА

В умовах розбудови України, утвердження її на міжнародній арені, закріплення української мови як державної, розширення процесів демократизації нашого суспільства постала нагальна потреба впровадження української мови в усі сфери життєдіяльності держави, забезпечення використання її у професійній діяльності кожного. Завдання вищої школи – готувати фахівців нової генерації: кваліфікованих, грамотних, мовно компетентних, які б досконало, ґрунтовно володіли українською літературною мовою у повсякденно-професійній, офіційно-документальній сфері, зокрема набули навичок комунікативно виправданого використання засобів мови, оволоділи мовою конкретної спеціальності, фаху.

Отже, **метою курсу** є підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів, практичне оволодіння основами офіційно-ділового, наукового, розмовного стилів української мови, що забезпечить професійне спілкування на належному мовному рівні.

Завдання дисципліни: забезпечення умінь та практичних навичок щодо володіння державною мовою на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності; надання здобувачам вищої освіти знань та умінь щодо комплексного розв'язання професійних завдань у сфері геодезії та землеустрою.

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки здобувачів вищої освіти. У структурно-логічній схемі освітньої програми молодший бакалавр, дисципліна «Українська мова» викладається на першому курсі у першому семестрі.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен оволодіти такими компетентностями:

загальні:

- здатність спілкуватися рідною мовою як усно так і письмово;

– здатність вчитися і бути сучасно освіченим, усвідомлювати можливість навчання впродовж життя;

– здатність працювати як самостійно, так і в команді;

фахові:

– здатність показувати знання і розуміння основних теорій, методів, принципів, технологій і методик у галузі геодезії і землеустрою.

Програмним результатом навчання є: використовувати усно і письмово технічну українську мову та вміти спілкуватися іноземною мовою (англійською) у колі фахівців з геодезії та землеустрою;.

Методи навчання

Українська мова як дисципліна загальноосвітнього гуманітарного циклу посідає важливе місце у формуванні особистості фахівця. Особливого значення в умовах ринкової економіки і входження України в ЄС набуває практичне володіння випускниками вузів українською мовою як засобом спілкування. Професійна спрямованість курсу української мови сприяє поглибленню знань студентів з обраного фаху, опанування ними такого рівня знань, навичок і вмінь, який забезпечить необхідну комунікацію у сферах професійного спілкування в усній та письмовій формах.

Для підготовки фахівців високого рівня використовуються такі методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

– словесні методи – розповідь-пояснення, бесіда, лекція;

– наочні методи – ілюстрація, демонстрація;

– практичні методи – вправи, практичні роботи, твори, реферати;

– дедуктивний метод – абстрактне мислення;

– творчі, проблемно-пошукові методи;

– навчальна робота під керівництвом викладача – самостійна робота (класні твори, самостійна письмова робота);

– самостійна робота поза контролем викладача – домашні завдання (усні та письмові);

– самонавчання на основі конспектів, посібників та іншої рекомендованої літератури, навчальних мультимедійних матеріалів, через модульне середовище процесу Moodle.

Широко використовуються бінарні, інтегровані методи навчання: наочно-ілюстративний метод; наочно-проблемний; наочно-практичний.

Активно впроваджуються інтерактивні методи навчання у професійній підготовці студентів (робота в малих групах, дискусії, презентації, кейс-метод, ділові та рольові ігри тощо), які необхідні для формування навичок soft skills, спрямованих на розширення особистісних та професійних компетенцій таких як: креативність, інтелектуальний розвиток, критичне мислення, комунікабельність, вміння працювати в команді.

8. Методи контролю

Оцінювання знань студентів проводиться під час контрольних заходів. Контрольні заходи включають поточний (модульний) та підсумковий контроль.

Поточний (модульний) контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Форма проведення поточного (модульного) контролю здійснюється за такими формами: самооцінювання; завдання на вибір правильної відповіді із декількох можливих; оцінювання за участь у практичних заняттях, обговореннях; письмова робота; усні відповіді на заняттях; контрольні роботи; тести.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому рівні або на окремих його завершених етапах у вигляді написання тесту.

**Завдання для самостійної роботи з курсу
«Українська мова (за професійним спрямуванням)»**

1. Усна та писемна форми літературної мови. Норми літературної мови.
2. Складні випадки відмінювання прізвищ.
3. Кличний відмінок іменника.
4. Правопис складних слів
5. Правопис слів іншомовного походження
6. Вживання апострофа та м'якого знаку.
7. Особливості відмінювання іменників II відміни.
8. Морфологічні норми сучасної української мови.
9. Правопис складних іменників, прикметників.
10. Відмінювання числівника.
11. Особливості використання дієслівних форм та займенника у ділових паперах.
12. Розділові знаки у складносурядних реченнях.
13. Розділові знаки у складнопідрядних реченнях.
14. Вставні слова у складнопідрядних реченнях

I. Усна та писемна форми літературної мови. Норми літературної мови.

1. *За поданим початком продовжіть розповідь. Покажіть, чим для вас є українська мова.*

Рідна мова – мова, з якою людина входить у світ, прилучається до загальнолюдських цінностей у їхній національній своєрідності. Людина стає свідомою, оволодіваючи мовою батьків. Тому в художній літературі, поезії та прозі всіх народів поняття рідна мова ототожнюється з рідним краєм, батьківською хатою, материнським теплом, вітчизною, тобто рідна мова сприймається не просто як засіб комунікації, не тільки як знаряддя формування думок, а ...

2. *Доберіть із різних джерел і запишіть п'ять – сім висловлювань видатних письменників, учених, відомих політичних діячів про українську мову, розкривши їх зміст.*

3. *Напишіть твір-розповідь на тему: «Мова – душа народу», обґрунтувавши своє розуміння цього вислову.*

4. *Підготуйте виступ на одну із тем: «Мова єднає українців метрополії і діаспори», «Роль мови в оволодінні майбутньою професією», «Гіпотези вчених про походження української мови», «Структура і функція студентського сленгу».*

5. *Розкрийте значення поданих прислів'їв і приказок:*

- *Говоріть так, щоб словам було тісно, а думкам простору;*
- *Говори мало, слухай багато, а думай ще більше;*
- *Що маєш казати – наперед обміркуй;*
- *Умій вчасно сказати і вчасно замовкнути;*
- *Умієш говорити – умій слухати;*
- *Краще мовчати, ніж брехати.*

II. Складні випадки відмінювання прізвищ.

1. З поданими прізвищами складіть речення так, щоб вони стояли в жіночому й чоловічому роді в родовому та орудному відмінках: Біленко, Марчук, Яременко.

2. Подані прізвища запишіть у родовому та орудному відмінках у формі жіночого й чоловічого роду.

Кравченко, Мозоль, Микитчик, Мінченко, Наєнко. Кузьмук, Маньо, Гай, Семенець, Нечитайло, Мельничук. Лисогор.

3. Від поданих імен утворіть форми імен по батькові для осіб жіночої та чоловічої статі. Запишіть їх у родовому, давальному та кличному відмінках. Поясніть вживання відмінкових закінчень.

Лука, Олег, Броніслав, Сава, Юрій, Ілля, Григорій, Віталій, Микита, Марко, Нестір, Федір, Арсен, Данило, Кузьма, Савелій, Анатолій, Семен, Ілля, Євген, Микола, Денис, Потап, Артур, Валерій, Леонід, Леонтій, Сидір, Корній, Макар, Орест.

4. Подані словосполучення запишіть у давальному відмінку однини.

студент Костюк, ректор професор Терещук Олексій Васильович, перекладач Демченко Тетяна Юріївна, секретар Дмитро, колега Захар, лаборант Комар, академік Іщенко Владислав Павлович.

5. Подані нижче прізвища та імена запишіть в орудному відмінку. Укажіть на особливості їх відмінювання.

Людмила Діброва – Дмитро Дібров; Вікторія Гончар – Володимир Гончар; Марина Токар — Всеволод Токар; Ірина Сердега – Віктор Сердега; Світлана Волошин – Петро Волошин; Лідія Кушнір – Сергій Кушнір.

III. Кличний відмінок іменників:

1. *Складіть і запишіть п'ять речень, у яких іменники чоловічого роду в кличній формі мають закінчення –у (ю), -е; п'ять речень, у яких іменники чоловічого роду в кличній формі мають закінчення – о. Поясніть написання.*

2. *Поставте подані слова у формі кличного відмінка. Поясніть правопис.*

Васильчик, Бойко, Волчанський, Кравець, Ярема, Лозовий, Довбуш, Олексієнко, Непийвода, Сердега, Крамар, Вітренко.

3. *Подані імена та по батькові запишіть у формі кличного відмінка.*

Віра Костянтинівна, Надія Володимирівна, Петро Панасович, Микола Петрович, Людмила Михайлівна, Віктор Сергійович, Сидір Якович, Григорій Хомич.

4. *Прочитайте подані словосполучення. Запишіть їх у формі кличного відмінка.*

Пан генерал, брат Іван, пан полковник, сестра Марина, товариш Андрій, пан директор, пані Лариса, пан Арнольд, пан Андрієвський Михайло Петрович, бабуся Олена.

5. *Прочитайте запропоновані звертання, виправте помилки, де це потрібно, запишіть правильно.*

Високоповажний міністр, шановний декане, вельмишановна пані Шевченко Лариса Леонідівна, шановний судде, глибоко шановний пане директоре, вельмишановний добродій Миколо, друг Ілля Васильович, добродій Чорновіл, шановний пане полковник.

IV. Правопис складних слів

Завдання. Написати разом, окремо, через дефіс.

Варіант 1. Все/одно, як/не/як, раз/по/раз, на/голову, в/плач, з/під/низу, в/цілому, на/п'ятеро, с/під/лоба, віч/на/віч, по/п'яте, на/смерть, під/гору, на/в/скіс, по/десятеро, по/французькому, десь/інколи, над/міру, по/людськи, на/гора, до/дому, без/ліку, тихо/тихо, по/латині, на/в/тікача, за/очі, з/горда, по/закону, на/славу, більш/менш, не/до/речі, на/в/простець, по/одному, по/всяк/денно, геть/чисто.

Варіант 2. Десь/інде, по/друге, по/одному, на/нівець, о/пів/ночі, одним/один, не/до/речі, з/боку/на/бік, з/ранку/до/вечора, коли/не/коли, не/сьогодні/завтра, з/року/в/рік, без/кінця/краю, день/у/день, раз/за/разом, тишком/нишком, з/роду/в/рід, мало/по/малу, по/батьківськи, кінець/кінцем, по/суті, чим/дуж, в/одно/час, рука/в/руку, час/від/часу, пліч/о/пліч, тим/часом, з/вечора, що/разу, до/тла, по/друге, на/четверо.

Варіант 3. Яко/мога, не/до/вподоби, за/одно, з/діда/прадіда, хоч/не/хоч, за/пані/брата, рано/по/раненьку, слово/в/слово, всього/на/всього, по/одинці, в/волю, в/знаки, волею/не/волею, живо/силом, на/віки/вічні, з/роду/віку, в/різно/біч, ось/ось, сто/крат, на/віки/віків, вряди/годи, десь/інколи, без/відома, на/відріз, за/північ, без/ліку, на/ура, у/поміч, до/обіду, на/славу, без/відома, до/дому, на/низ, на/самоті, в/гору.

Варіант 4. У/низу, до/лиця, до/щенту, на/зло, до/волі, на/весні, до/снаги, на/поруки, на/бік, що/разу, час/від/часу, одним/одна, на/виліт, на/совість, по/одинці, по/сусідству, по/господарськи, що/разу, на/совість, на/споді, на/тще/серце, по/одинці, у/щерть, на/мить, під/час, з/роду, зо/зла, на/прокат, в/наслідок, що/неділі, поки/що, за/багато, в/знаки, на/виворіт, будь/що/будь, по/перше.

V. Правопис слів іншомовного походження

Завдання: Розкрити дужки, пояснити правопис.

Варіант 1. Інтерме(ц,цц)о, нове(л,лл)а, ко(м,мм)ерсант, хо(б,бб)і, то(н,нн)а, ко(л,лл)ега, па(н,нн)а, ма(н,нн)а, не(т,тт)о, лібре(т,тт)о, конгре(с,сс), пара(л,лл)ель, Ши(л,лл)ер, Я(с,сс)и, сю(р,рр)еалізм, Ру(с,сс)о, ва(т,тт), Ва(т,тт), ме(к,кк)ський, Брю(с,сс)ель, О(т,тт)ава, експре(с,сс)ія, бі(л,лл)ь, лібре(т,тт)о, а(к,кк)умуляція, конгре(с,сс), ма(с,сс)а, ка(с,сс)а, ві(л,лл)а, компромі(с,сс).

Варіант 2. Бока(ч,чч)о, Бо(н,нн), Ні(ц,цц)а, пре(с,сс)а, о(п,пп)онент, ка(с,сс)а, ма(н,нн)а, лібре(т,тт)о, ко(м,мм)ерція, бру(т,тт)о, а(с,сс)иметрія, і(н,нн)овація, ло(т,тт), бестсе(л,лл)ер, а(т,тт)аше, е(ф,фф)ект, гу(м,мм)анізм, репре(с,сс)ія, е(м,мм)іграція, кла(с,сс), стре(с,сс), не(т,тт)о, Го(л,лл)андія, Армаге(д,дд)он, нове(л,лл)а, а(т,тт)естат, ма(н,нн)а, маро(к,кк)анець, ка(с,сс)ета, конгре(с,сс), нове(л,лл)а.

Варіант 3. Су(м,мм)а, то(н,нн)а, ко(л,лл)ектив, ві(л,лл)а, експре(с,сс)ія, Ч(и,і)каго, Кр(и,і)т, емі(с,сс)ія, бе(с,сс)а, ко(м,мм)уна, інте(л,лл)ігент, мадо(н,нн)а, Толья(т,тт)і, гри(п,пп), Філі(п,пп)іни, шо(с,сс)е, мі(с,сс)ія, хо(б,бб)і, і(п,пп)одром, а(л,лл)ея, мі(с,сс)ія, Флор(и,і)да, Ши(л,лл)ер, не(т,тт)о, бру(т,тт)о, ка(с,сс)а, ма(с,сс)а, баро(к,кк)о, лібре(т,тт)о, ко(м,мм)утатор, і(н,нн)овація, і(л,лл)юзія.

Варіант 4. Капе(л,лл)а, ва(н,нн)а, па(н,нн)а, і(н,нн)овація, ди(с,сс)кусія, гу(м,мм)анізм, Мі(с,сс)урі, О(т,тт)ава, те(р,рр)аса, Я(с,сс)и, Апо(л,лл)он, Ге(н,нн)адій, анте(н,нн)а, Брю(с,сс)ель, Маро(к,кк)о, баро(к,кк)о, бі(л,лл)ь, ша(с,сс)і, гру(п,пп)а, белад(н,нн)а, стака(т,тт)о, лібре(т,тт)о, ві(л,лл)а, Кальку(т,тт)а, Ні(ц,цц)а, То(р,рр)іче(л,лл)і, і(м,мм)іграція, і(р,рр)еальний, Бо(н,нн), баро(к,кк)о, мо(т,тт)о, не(т,тт)о, мадо(н,нн)а.

VI. Вживання апострофа та м'якого знаку.

Завдання. Поставити, де потрібно апостроф чи м'який знак.

Варіант 1. Без/язикий, черв/як, Хар/ківщина, П/ємонт, кур/єр, комп/ютер, Мол/єр, мен/шість, Євген/єва, Х/юстон, трел/яж, порт/єра, дон/чин, ател/є, Григор/єв, к/ювет, близ/кість, барел/єф, миш/як, медал/йон, сопіл/ці, Стеф/юк, з/єднати, пан/європейський, Н/ютон, Суец/, Рів/єра, Уман/щина, міл/йон, краков/як, п/єса, п/єдестал, Жул/єн, в/язень, авен/ю, Лавуаз/є.

Варіант 2. Хар/ків/янин, вар/яг, дит/ясла, кан/йон, кав/ярня, ін/єкція, Ігнат/єв, рибал/ство, ескадрил/я, кур/єр, інтерв/ю, брин/чати, розв/язання, мул/яж, під/істи, чотирьох/ярусний, матір/ю, Лук/янець, морк/вяний, суб/єктивний, арф/ярка, Мол/єр, марсел/єза, ад/ютант, Тол/ятті, павіл/йон, медв/яний, мавп/ячий, Пхен/ян, Женев/єва, Ал/таїр, без/ядерний, рант/є.

Варіант 3. Кур/йозний, об/єднання, В/ячеслав, Св/ятослав, Севил/я, вар/єте, батал/йон, Амудар/я, Підмосков/я, сузір/я, рант/є, під/їзд, дос/є, Сирдар/я, вол/тер/янець, жираф/ячий, кар/єр, кол/є, любов/ю, ін/єкція, пів/юрти, Лавуаз/є, духм/яний, підгір/я, Натал/чин, Робесп/єр, н/юанс, він/єтка, шампін/йон, різдв/яний, Мурав/йов, верхів/я, Ел/брус, слов/яни, м/якосердний.

Варіант 4. Тол/ятті, під/йомник, від/ємний, роз/ятрений, Валер/ян, трьох/ярусний, торф/яний, кін/чик, гет/ман/щина, біл/шість, Кордил/єри, Хар/ків, ал/батрос, шансон/є, здоров/я, верб/я, реп/ях, Б/юкенен, міл/ярд, від/ємний, фотоз/йомка, об/їждчик, безправ/я, торф/яний, Руж/є, Лук/янчук, ін/єкція, об/єкт, біл/чин, домен/щик, різ/бяр, ф/юзеляж, бул/йон, комп/ютер, сер/йозний.

Варіант 5. Двох/ярусний, слов/янський, п/ятирічка, конферанс/є, кров/яний, матір/ю, пам/ять, спіл/чани, нян/чити, Н/ютон, Рейк/явік, двох/ядерний, миш/як, батал/йон, кур/єр, дос/є, Гот/є, б/юджет, кон/юнктура, В/єтнам, Кордил/єри, прем/єр, верф/ю, мезал/янс, бар/єр.

VII. Особливості відмінювання іменників II відміни.

1. Від поданих іменників утворіть форми родового відмінка однини. Обґрунтуйте вживання відмінкових закінчень.

Варіант 1. Маркетинг, акт, графік, залік, екзамен, договір, список, ректор, принцип, сертифікат, атестат, ваучер, брокер, експерт, формуляр, бланк, об'єкт, лист, трамвай, університет, рік, абзац, штаб, журнал, протокол, гектар, бензин, млин, синтез, арбітраж, контроль, вплив, кредит, бал, термін.

Варіант 2. Курс, кандидат, округ, блок, факультет, кущ, мир, комітет, ювілей, виробіток, план, аналіз, вагон, мільйон, успіх, снігопад, цвях, берег, пошук, острів, тролейбус, стандарт, декан, господар, учасник, прапор, спеціаліст, футбол, Лондон, Рим, загін, Кіпр, Іран, звук, маршрут, сторож, чемпіонат.

Варіант 3. Аналіз, імпульс, актив, прогул, брат, розвиток, спосіб, внесок, край, фейлетон, радіус, фініш, благоустрій, соняшник, ключ, інтер'єр, приріст, випуск, Канів, четвер, Буг, Львів, Кривий Ріг, Кавказ, майдан, град, гіпс, іспит, хокей, жанр, звір, готель, сектор.

2. *Виправте помилки, де потрібно, у написанні слів.*

Адресу, Донбаса, аеропорта, мільйона, циркуляра, темпу, атласу, боргу, будинка, вакууму, вчинка, дипломанта, ермітажа, епіцентру, епіграфу, кефіра, метражу, монтажа, паперу, ордеру, папера, органу, гаражу, сектору, Парижу, таланту, театру, проекту, відгука, аркушу, рейтингу, формата, статута.

3. *Подані слова запишіть українською мовою та поставте їх у родовому відмінку.*

Тетрадь, колектив, університет, етаж, летопись, мероприятие, мир, учет, балкон, футляр, барьер, документ, хор, Донецк.

VIII. Морфологічні норми сучасної української мови

1. Зміни приголосних при словотворенні

Завдання. Від поданих слів утворіть нові слова за допомогою суфіксів – ськ(ий), - ств(о).

Варіант 1. Черемош, Дрогобич, Прага, француз, Арзамас, таджик, чуваш, Ірак, Заволжя, Бранденбург.

Варіант 2. Воронеж, убогий, Кривий Ріг, боягуз, Буг, Мекка, Славутич, Ветлуга, глядач.

Варіант 3. Латиш, Калуга, Гадяч, Велика Лепетиха, Народичі, Теплик, казах, птах, Балашиха.

Варіант 4. Ужгород, Донецьк, Мадрид, Збараж, киргиз, Рига, Чикаго, Гринвіч, Збруч, читач.

Варіант 5. Лейпциг, козак, Таганрог, Волгоград, Абхазія, Вінніпег, Боярка, Галич, Гаага.

Варіант 6. Галич, тюрк, Владивосток, Козелець, ткач, Запоріжжя, Овруч, Норвегія, Париж.

Варіант 7. Люксембург, Страсбург, Словачія, Калуш, Черкаси, Поволжя, Іртиш, Забайкалля, студент.

Варіант 8. Каракас, товариш, Бахмач, Золотоноша, Гамбург, Кременчук, гігант, Случ, споглядач.

Варіант 9. Полісся, студент, Санкт-Петербург, Волга, Сиваш, Кагарлик, Кавказ, Йоганнесбург.

Варіант 10. Прага, Генуя, Гонконг, Балхаш, Нюрнберг, Миргород, Мозамбік, таджик, узбек.

Варіант 11. Південний Буг, Велика Лепетиха, Великі Луки, Цюрих, Куяльник, печеніги, Розточчя, Калуш.

Варіант 12. Красний Луч, Калуга, Казбек, Франція, Люксембург, Балхаш, Інгуш, інтелігент, Магдебург.

Варіант 13. Оренбург, Дамаск, Сантьяго, Темрюк, Геленжик, Выборг, Ладога, Онега, Великий Устюг.

ІХ. Правопис складних іменників, прикметників.

Завдання. Записати подані слова разом, окремо або через дефіс.

Варіант 1. Диктант/завдання, гостро/дефіцитний, науково/технічний, садово/городній, військово/зобов'язаний, вісімнадцяти/градусний, лісо/захисний, всесвітньо/відомий, народно/пісенний, лінгво/стилістичний, політико/економічний, приватно/власницький, східно/український, дерево/обробний, м'ясо/молочний, молочно/консервний, електронно/обчислювальний, судово/медичний, мільйонно/голосий, темно/зелений, ветеринарно/зоотехнічний, вище/зазначений, задньо/піднебінний, фінансово/промисловий, альфа/промені, інженер/механік, залізо/бетон, фото/монтаж, багато/тиражка, напів/фабрикат, бджоло/знавство, агро/грунто/знавство, блок/апарат, пів/Африки, темно/шкірий, вогняно/червоний.

Варіант 2. Різко/виявлений, теоретико/пізнавальний, внутрішньо/артеріальний, вокально/інструментальний, спортивно/оздоровчий, жовто/гарячий, темно/шоколадний, важко/доступний, високо/доступний, високо/авторитетний, емоційно/образний, емоційно/забарвлений, фізико/математичний, промислово/торговельний, морально/правовий, сильно/діючий, плодово/овочевий, суспільно/необхідний, коротко/часний, куполо/подібний, легко/розчинний, /кілометровий, вагоно/ремонтний, військово/юридичний, русо/волосий, західно/сибірський, спортивно/оздоровчий, мовно/стилістичний, мало/досліджений, західно/український, світло/захисний, обернено/пропорціональний, буряко/збиральний, вісімнадцяти/градусний, яро/зелений, високо/кваліфікований, політично/зрілий.

Варіант 3. Високо/якісний, середньо/віччя, лісо/захисний, високо/кваліфікований, всесвітньо/відомий, льоно/заготівельний, золото/видобувний, народно/поетичний, кисло/солодкий, червоно/зелений, нафто/очисний, музеє/знавець, осінньо/зимовий, зовнішньо/торговельний, ніжно/холодний, прозоро/блакитний, розмаїтно/жовтий, золото/видобувний,

різно/барвний, золото/чубий, синьо/окий, блакитно/сизий,
таємничо/прозорий, суспільно/психологічний, товарно/матеріальний,
матеріально/відповідальний, електро/акустичний, виробничо/споживний,
північно/атлантичний, радіо/фізичний, морально/психологічний,
зерно/очисний, високо/якісний, адміністративно/управлінський.

Варіант 4. Матеріально/технічний, планово/економічний,
виробничо/технічний, кредитно/розрахунковий, плодо/овочевий,
хлібо/булочний, давньо/руський, східно/слов'янський, багато/віковий,
Дніпро/Славутич, високо/освічений, славно/звісний, світло/зелений,
радісно/веселий, взаємно/вигідний, адміністративно/управлінський,
багато/поверховий, м'ясо/молочний, крохмале/патоковий,
військово/полонений, військово/морський, механіко/математичний,
південно/східний, блідо/рожевий, аварійно/рятувальний,
житлово/кооперативний, далеко/глядний, зерно/елеватор, буряко/комбайн,
генерал/майор, хліб/сіль, Нижньо/ангарськ, прямо/протилежний,
віце/директорський, масово/політичний.

Варіант 5. Лісо/степовий, віце/президентський, радіо/фізичний,
навчально/виховний, само/хідний, народно/господарський,
масово/політичний, сталє/плавильний, двадцяти/поверховий,
південно/східний, свіжо/зрубаний, одно/сторонній, важко/хворий,
унтер/офіцерський, автомобіле/будівний, школа/інтернат,
історико/культурний, зерно/бобові, воєнно/стратегічний,
військово/полонений, єдино/кровний, електронно/ядерний,
близько/споріднений, високо/авторитетний, широко/доступний,
водо/лікувальний, сніжно/білий, лікувально/профілактичний, робото/давець,
грам/молекула, людино/день.

Х. Відмінювання числівника.

Завдання. Провідміняти подані числівники, поставити наголос.

Варіант 1. 1568, п'ятеро, кілька, $2/3$.

Варіант 2. 2678, двоє, кільканадцять, $7/8$.

Варіант 3. 3489, дев'ятеро, 1,5, декілька.

Варіант 4. 3847000, троє, кілька, $2\ 4/5$

Варіант 5. 76954, шестеро, кількасот, 2,07.

Варіант 6. 28679, семеро, багато, 7,039.

Варіант 7. 200867, одинадцятро, декілька, 5008.

Варіант 8. 47568, десятеро, стонадцять, $2\ 7/8$.

Варіант 9. 348679, обидва, стільки, $7\ 6/7$.

Варіант 10. 869, кількадесят, четверо, 2,8.

Варіант 11. 2347025, обоє, кільканадцять, $5/6$.

Варіант 12. 576809, кількасот, дев'ятеро, $6/7$.

Варіант 13. 19897, п'ятнадцятро, $8\ 2/3$, півтора.

Варіант 14. 45489, двадцятро, 9,7, кількадесят.

Варіант 15. 39747, півтори, 8,52, семеро.

Завдання. Розкрити дужки, утворити словосполучення числівників з іменниками, записати цифри словами.

Варіант 1. 2(повні відра), четверо (продавець), 156 (гривня), 0,8 (кілометр).

Варіант 2. 0,5 (гектар), 3 (веселі друзі), п'ятеро (малі курчата), 843 (трактор).

Варіант 3. Півтора (кілограм, слива), десятеро (хлопець), 5 (яскрава стрічка), 2 (мати).

Варіант 4. Багато (зошит), семеро (дівчата), $2/3$ (гектар), 57 (рік).

Варіант 5. 1500 (рік), 6,14 (сантиметр), 3 (веселі дівчата), п'ятеро (лоша).

XI. Особливості використання дієслівних форм та займенника у ділових паперах.

1. Перепишіть речення, займенники в дужках поставте у відповідній формі.

(Наш) підприємство має (свій) пансіонати відпочинку, оздоровчо профілактичний санаторій. Експеримент (ваш) фірми не дав (жодний) результат. На (скільки) заводах проведено інвентаризацію меблів.

(Наш) група працювала в цеху до (сам) вечора. У відрядженні (наш) фермери (дещо) навчилися. Всі приклади призвели на (чийсь) машинах.

2. Чи доречно вжиті дієприкметники у словосполученнях? За потреби доберіть відповідники.

Захоплюючі екскурсії, ведучий програми, завідуючий відділом, бажаючі взяти участь, відстаючий студент, розваги для відпочиваючих, знаюча людина, рюкзак подорожуючого, початкуючий композитор, працюючий пенсіонер, пануюча думка, хвилююча мить, головуючий на зборах, виконуючий обов'язки.

3. Відредагуйте вирази.

Голова О.Петренко зробила зауваження, придбали нову шкіряну мебель, зробили позначки різними чорнилами, літак з іноземними гістьми, повернутись із грішми, з п'ятьма колісьми, медичні приладдя, величезні каміння, нова професорша, старша викладачка, пошкоджені коріння.

4. Прочитайте словосполучення, виправте помилки. Запишіть правильно.

Довести для відома, виділити кошти для підручників, дякуючи підтримці, проректор по науковій роботі, прожиточний мінімум, відстаючі студенти, займатися своєю справою, курси по вивченню української мови, це не складає винятку, малоімущі громадяни, накаляти пристрасті, координуючий центр, накладна плата, виконуючий обов'язки, головуючий зборів, прийняти до відома, по запрошенню, по суботах, прийти по справах.

ХІІ. Розділові знаки у складносурядних реченнях.

1. Завдання: Поставити розділові знаки.

Варіант 1. 1. Чорний колір колір зради а червоний то любов очі в мене два свічада і палка татарська кров. (Лев.-Хол.) 2. Здається з усієї України злетілися сюди солов'ї щоб своїм щебетом розбудити тих хто любив їх слухати ще з дитинства і в роки юності і в хвилини перепочину поміж боями (І. Цюпа) 3. І ніби з нею все пройшло навіки весна бажання і утіхи і вся краса життя й землі (Олесь) 4. Отут на узліссі в минулій війні горіли колись партизанські вогні (Мал.) 5. Сиплеться осипається листя гнуться горбляться берези плаче і посміхається крізь сльози осінь і напрошує журбу на мою наболілу душу (Ст.) 6. Защебетав соловейко пішла луна гаєм (Шевч.) 7. Напевне все життя він буде мати і радість хлібів і житній смуток що перейшов до нього може від пращурів-селян 8. Забудеш рідний край тобі твій корінь всохне вселюдське замовчиш обчухраним зростем (Тич.) 9. Імення матері священне імення матері єдине (Ющ.) 10. Минулася буря і сонце засяяло (Рил.)

Варіант 2. 1. Бійці не кривдили старого і коли сідали їсти кожний закликав Ференца до свого казанка (О. Гончар) 2. Чужих два слова в пісні буде і пісня вся тоді чужа (Павл.) 3. Час летів немов на крилах і мов сон життя минало. 4. Оксані радість мати одрізала з полотна хустку а порошком пофарбувала в червоний колір (А. Головка.) 5. Гляне холодною водою обілле (М. Вовчок) 6. Відчувай у думці кожен порух тонко розумій усе навкруг той хто лає не завжди твій ворог той хто хвалить не завжди твій друг. (Д. Білоус) 7. В житті одне ви пам'ятайте в нас труд у честі й честь в труді (Тичина) 8. Дуб цей старезний пращур який так багато звідав і бачив за своє життя був воістину посланцем з минулих віків (Цюпа) 9. Той дуб називався Чорним товстий дуб у шість обхватів унизу нагадував випалене жлукто. (Цюпа) 10. Все минає і все проходить але продовжується життя джерело якого любов. (Багр.)

Варіант 3. 1. Таке моє давнє правило ніколи не шкодувати за тим чого не можна повернути (Гурєїв). 2. З добрим поживеш добро переймеш а з лихим зійдешся того й наберешся (Н.т) 3. Жива водиця всохнуть не дає зніма утому в спеку прохолодить (Крищ) 4. Справедливо кажуть немає буднів є буденні люди (З журн.) 5. Книги морська глибина хто в неї пірне аж до дна той хоч і труду мав досить дивнії перли виносить. (Франко) 6. О тату мій моя старенька мати якби ви тільки знали як я рад що я живу що йду перемагати що я у армії Життя солдат (Павл) 7. Побут звичаї і вірування військове спорядження флора і фауна все явлене все рухається переливається дихає. (Базил) 8. Ах вернися молодосте раз до мене в гості визирати тебе буду на кедровім мості (Вороб.) 9. Було і буде так у всі часи любов як сонце світу відкриває безмежну велич людської краси (Сим.) 10. Батьківщина ти в кожного одна бо хто хоче мати дві батьківщини той залишається без жодної (Зем.).

Варіант 4. 1. Доки на світі є діти доки вони здорові і щасливі доки вони сміються Земля наша диво! (Жил.) 2. Кожен кому доводилось зробити добре повинен мені здається переживати радість якусь особливу ні з якою іншою й порівняти не можна (О. Гонч.) 3. Слово не горобець вилетить не зловиш. (Н. п.) 4. Мені відкрилась істина печальна життя зникає як ріка Почайна (Кост.) 5. І сьогодні вшановуючи Тараса Шевченка ми з любов'ю й шаную схиляємося також перед тими хто продовжував його подвиг хто йшов по цій тяжкій прекрасній дорозі (Гонч.) 6. Як довго ждали ми своєї волі слова і ось воно співа бринить бринить співає наша мова чарує тішить і п'янить (Олесь) 7. Я з тобою навпіл все життя поділю хліб і сіль і краплину щастя (Мал.) 8. Завдяки історичній пам'яті людина стає особистістю народ нацією країна державою (З журн.) 9. Жовте листя тремтячи і коливаючись у повітрі тихо раз по раз сідало на землю вкриваючи її пишним золотим накриттям (Грін) 10. Зброя моя послужи воякам краще ніж служиш ти хворим рукам

(Укр.) 11. Осінь то вогненний птах що майнувши злотоплонінним крилом
сконає спопеліє доценту (Мих.).

ХІІІ. Розділові знаки у складнопідрядних реченнях.

Вправа 1. *Перепишіть речення, вставляючи пропущені розділові знаки.*

Поясніть їх уживання.

1. Документи широко використовуються у нашій повсякденній діяльності як джерела та носії інформації вони сприяють удосконаленню внутрішньої організації будь-якого підприємства закладу чи установи є підставою для прийняття рішень узагальнень довідково-пошукової роботи.*(З підручника).*
2. За часів Запоріжжя Великий Луг себто болотяні острови та низинні місця дніпрового берега вкритий був дрімучим лісом з цього лісу козаки будували однощоглові човни, що вмщали в себе до сотні люду, й, на подив мореплавців, безпечно перепливали ними Чорне море, з'являлися несподівано навіть у Малій Азії, руйнували міста й безпечно поверталися на Січ *(Є. Гребінка).*
3. О принесіть, як не надію, То крихту рідної землі і притулю до уст її і так застигну так зомлію *(О. Олесь)*
4. А навколо — поглянути любо дише травами літня пор. *(С. Олійник).*
5. Минають дні минають ночі, а Україна знай, горить по селах голі плачуть діти батьків немає. Шелестить пожовкле листя по діброві гуляють хмари сонце спить *(Т.Шевченко).*
6. А в цей час наді мною твориться диво хтось невидимим смичком провів по синьому піднебессі, по білих хмарах, і вони забриніли, як скрипка.
7. Справедливо кажуть немає буднів — є буденні люди *(З журналу).*
8. Рослина стала звичною люди уважніше почали придивлятися до неї, вивчати її властивості *(Л. Павленко).*
9. Відберіть у народу все і він усе може повернути, але відберіть мову і він вже ніколи не створить її; нову батьківщину навіть може створити

народ, але мови — ніколи вимерла мова в устах народу вимер і народ
(К. Ушинський).

XIV. Вставні слова у складнопідрядних реченнях

1. Доповніть речення розділовими знаками (вставні конструкції).

1. Здається сама земля горить по обр'ях, тривожним багрянистим світлом виповнює всю цю вітряну степову ніч.
2. Та це вони мабуть у ворона граються.
3. Учені та розумні люди усюди славу рознесли що наші прадіди нехай їм легко буде великий город Рим од ворога спасли.
4. А тут як на лихо і заробити ніде. А хліб же тепер не дай господи дорогий.
5. Врочисте святонько було здається було Миколая і от до церкви на село пішла дівчина молодая.

2. Розставте розділові знаки у складних реченнях.

1. Леся Українка розповідала що вона вивчала арабську мову і тепер навчає арабчат грамоти (І. Шап).
2. Пишіть листи і надсилайте вчасно коли їх ждуть далекі адресати коли є час коли немає часу і коли навіть ні про що писати (Л. Костенко).
3. Коли я буду вибирати собі дівчину то візьму гарну як квіточка червону як калина в лузі а тиху як тихе літо (І. Нечуй-Левицький).
4. Старий любив час від часу вступати в такий герць з молоддю де на його боці була сила начальницького становища і мудрий життєвий досвід а на боці опонента лише юний запал та свіжі щойно почерпнуті з книжок знання (О. Гончар).
5. Серце в'яне співаючи коли знає за що (Т. Шевч.).
6. Парубок стояв як зачарований (П. Мирн.).
7. Як хмара гайдамаки Умань обступила (Т.Шевч.).

3. Розставте розділові знаки у складних безсполучникових реченнях.

1. Ясне сонце тепле й приязне ще не вспіло наложити палаючих слідів на землю як на Великдень дівчина красується вона в своїм розкішнім убранні.

2. Минають дні минає літо настала осінь шелестить пожовкле листя.
3. Я знаю він мене запам'ятав.
4. Палає небо наче думка Божа поза паркан колючий заглядає.

Рекомендована література

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К.: Либідь, 1991. – 254 с.
2. Глушик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери. – К.: А.С.К., 1998. – 173 с.
3. Головач А. С. Зразки оформлення документів: Для підприємств і громадян. – Донецьк: Сталкер, 1997. – 352 с.
4. Ділове мовлення: Методичні рекомендації й зразки ділових паперів / Уклад.: С. В. Шевчук. – К.: КДПІ, 1993. – 32 с.
5. Іванова І. В. Основні вимоги до оформлення документів: Текст лекції. – К.: Київ. торг.– екон. Ін-т, 1993. – 83 с.
6. Коваль А. П. Культура ділового мовлення. – К.: Вища школа, 1974. – 223 с.
7. Козачук Г. О. Українська мова: Практикум. – К.: Вища школа, 1991. – 397 с.
8. Козачук Г. О., Шкурятян Н. Г. Практичний курс української мови. – К.: Вища школа, 1993. – 367 с.
9. Кочан І. М., Токарська А. С. Культура рідної мови. – Л.: Світ, 1996. – 232 с.
10. Культура української мови: Довідник / За ред. В. М. Русанівського. – К.: Либідь, 1990. – 304 с.
11. Лобода В. В., Скуратівський Л. В. Українська мова в таблицях: Довідник. – К.: Вища школа, 1993. – 239 с.
12. Любинець Л. П. Ділові папери. – К.: Радянська школа, 1981. – 78 с.
13. Марахова А. Ф. Мова сучасних ділових документів. – К.: Наукова думка, 1981. – 140 с.
14. Молдаванов М. І., Сидорова Г. М. Сучасний діловий документ: Зразки найважливіших документів українською мовою. – К.: Техніка, 1992. – 399 с.

15. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994. – 240 с.
16. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1992. – 248 с.
17. Російсько-український словник ділової мови / Уклад.: О. Мокровольський, О. Шокало. – 3-тє вид., випр. й доп. – К.: Редакція журналу “Український світ”, 1992. – 302 с.
18. Український правопис / АН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т української мови. – 4-те вид., випр. й доп. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.
19. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / Уклад.: С. П. Бибики, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта. – К.: Довіра: УНВЦ “Рідна мова”, 1997. – 399 с.
20. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення. – К.: Вища школа, 1997. – 270 с.